

MICHAŁ TRZĘSOWSKI
Akademia Rolnicza w Poznaniu

RYNEK POMIDORÓW SPOD OSŁON W POLSCE PO WEJŚCIU DO UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wprowadzenie

Wejście Polski do wspólnego rynku oznacza istotną zmianę warunków funkcjonowania i konieczność uruchomienia określonych procesów dostosowawczych. Rozwój sytuacji na krajowym rynku produktów ogrodnictwa zależy teraz od globalnych tendencji na rynkach UE. Dotyczy to przede wszystkim sektora upraw warzyw pod osłonami, a w szczególności największej jego części, jaką jest uprawa pomidorów.

Produkcja pomidorów spod osłon zaliczana jest do tych sektorów, które ze względu na gorsze warunki klimatyczne w Polsce oraz likwidację barier granicznych są najbardziej narażone na konsekwencje wzmożonej konkurencji ze strony dostawców z państw UE. W skrajnych opiniach przewidywano szybkie ograniczenie produkcji pomidorów spod osłon w Polsce czego nie potwierdzają jednak procesy zachodzące w gospodarce. Dzięki skutecznej ochronie polskiego rynku i istniejącym od kilku lat preferencjom inwestycyjnym, w sektorze tym nastąpiło znaczne ożywienie procesów modernizacyjnych i inwestycyjnych. Znalazło to odzwierciedlenie we wzroście powierzchni uprawy pomidorów ogólnie oraz w istotnych zmianach strukturalnych zmierzających do koncentracji produkcji i pozytywnej selekcji producentów. W ich wyniku nastąpiło odwrócenie negatywnych tendencji rozwojowych.

Według źródeł holenderskich Polska zajmuje obecnie trzecie miejsce pod względem produkcji pomidorów szklarniowych w Europie za Holandią, Francją a zdecydowanie przed Belgią, Wielką Brytanią i Niemcami [Bemelmans 2004]. Jak wynika z danych powszechnego spisu rolnego w 2002 r. gospodarstwa w grupie obszarowej powyżej 0,5 ha, stanowiące 3,3% ogólnej liczby gospodarstw uprawiających pomidory pod osłonami, zajmowały 32,5% ogólnej powierzchni tych upraw. Średnia powierzchnia gospodarstwa w tej grupie wynosiła około 1 ha i była tylko dwukrotnie mniejsza niż w Holandii [Mierwiński 2004].

Wielkość produkcji pomidorów spod osłon w 2004 szacowana jest przez GUS na poziomie około 350 tys. ton, a jej wartość rynkowa na 0,8-1,0 mld zł, czyli około 200-250 mln euro. Coraz wyraźniej widoczna jest grupa czołowych producentów, która stopniowo, z powodzeniem włącza się w grę na unijnym rynku pomidorów spod osłon. Znajduje to potwierdzenie w wielkości eksportu i uzyskiwanych cenach [Trzęsowski 2004].

2. Cel i metodyka badań

Stosunkowo krótki okres, jaki upłynął od wejścia Polski do wspólnego rynku nie daje wystarczających podstaw do całościowej syntetycznej oceny wpływu tego procesów integracyjnych na krajowy rynek pomidorów spod osłon. Wstępne wyniki prowadzonych systematycznie badań na Wielkopolskiej Gildzie Rolno-Ogrodniczej S.A. w Poznaniu pozwalają jednak na identyfikację głównych kierunków zmiany: w bilansie rynku, w poziomie cen, okresach występowania konkurencyjnych dostaw z importu na naszym rynku. Podstawę wnioskowania stanowią wyniki codziennej obserwacji rynku, rejestry cen hurtowych oraz wywiady z operatorami rynku i czołowymi producentami pomidorów pod osłonami w Polsce. Analizę cen przeprowadzono w oparciu o średnie ceny uzyskiwane na rynku hurtowym w Poznaniu, które mogą się różnić od przeciętnych cen poszczególnych operatorów ze względu na zróżnicowaną wielkość i standard dostaw, miejsce i termin sprzedaży itp. Przedstawione dane pokazują jednak wyraźnie występujące na rynku tendencje. Dla zobrazowania zmian w czasie wykorzystano ogólnie znane wskaźniki sezonowości. Podstawą ustalenia wpływu inflacji na poziom cen były średnie notowania cen z 1997 r. oraz ogłaszane przez GUS stopy inflacji dla poszczególnych lat. W opracowaniu wykorzystano dane GUS, IERiGŻ oraz Centrum Informacji Cenowej i Rynkowej w Niemczech (ZMP).

3. Wyniki badań

Bilans rynku pomidorów spod osłon

Zmiany wielkości produkcji i obrotów na rynku pomidorów spod osłon są wypadkową wielu czynników, a zbyt krótki okres i brak szczegółowych danych utrudniają jednoznaczną ocenę wpływu każdego z nich na bilans rynku. Najwięksi producenci wykazują, ze względu na większą atrakcyjność cenową, większe zainteresowanie rynkiem unijnym, co zapewne znajdzie odzwierciedlenie w zmianach struktury geograficznej naszego eksportu.

Analiza danych liczbowych dotyczących lat 2002-2004 wskazuje na występowanie dwóch pozytywnych tendencji do których zaliczyć należy już wcześniej trend wzrostu eksportu oraz korzystne zmiany cenowe w eksporcie

i w imporcie (tabela 1). Doprowadziło to w konsekwencji do wyrównania salda obrotów. Oceniając pozytywnie wzrost cen uzyskiwanych w eksporcie, przeliczanych w euro, trzeba brać pod uwagę spadkowe tendencje euro do złotego. Miało to miejsce w ostatnim roku jako rezultat korzystnego przeliczenia złotych na euro w realizowanych kontraktach eksportowych, nominowanych wcześniej w złotych.

Tabela 1

Bilans rynku pomidorów świeżych w Polsce w latach 2002-2004

Wyszczególnienie	2002	2003	2004
Zbiory w tys. ton	393,0	372,3	350,0
Eksport w tys. ton	19,4	41,3	45,0
Wartość eksportu w mln EUR	9,2	22,1	29,0
Import w tys. ton	44,1	36,5	45,0
Wartość importu w EUR	38,6	26,3	29,2
Saldo (eksport-import) w tys. ton	- 24,7	+ 4,8	0
Średnie ceny w eksporcie w EUR	0,47	0,54	0,64
Średnie ceny w imporcie w EUR	0,88	0,72	0,65

Źródło: Obliczenia na podstawie: „Rynek owoców i warzyw”. IERiGŻ - listopad 2004 r.

Bardziej złożona jest ocena spadku cen w imporcie, oznacza to tańszy zakup i poprawę salda wymiany, ale również większą konkurencją cenową dla polskich dostawców. Wyniki te zostały osiągnięte, pomimo utrzymującej się w 2004 r. na unijnym rynku nadprodukcji pomidorów i związanych z tym bardzo niskich cen. Na przykład według danych ZMP ceny płacone producentom w Holandii w 2004 r. były około 40% niższe od rekordowych notowań w 2003 [CBS 2005]. Zgodnie z przewidywaniami, szersze otwarcie rynku polskiego i likwidacja od 1 maja 2004 barier granicznych - cen wejścia i ceł - wpłynęła na zwiększenie na nasz rynek napływu pomidorów z importu szczególnie w miesiącach wiosennych i letnich (tabela 2).

Okresy podaży i ceny pomidorów z importu na WGRO S.A. w latach 2003-2004

Dane zawarte w tabeli 2 potwierdzają wcześniejsze przewidywania dotyczące wydłużenia okresu podaży pomidorów z importu na naszym rynku. Okres utrzymywania się konkurencyjnych dostaw pomidorów z importu wydłużył się z 7 do 11 miesięcy i należy to uznać za zjawisko trwałe. Analiza okresu występowania importu na naszym rynku, w układzie tygodniowym, pokazuje, że ciągłość podaży pomidorów z tego źródła utrzymywała się przez 42 tygodnie w 2004 r., czyli o 17 tygodni dłużej niż w 2003 r. W 2004 r. okres występowania pomidorów z importu wydłużył się w okresie wiosennym i letnim do 35 tygodnia

roku (w 2003 r. do 19 tygodnia) i rozpoczął się o trzy tygodnie wcześniej w okresie jesiennym, od 43 tygodnia (2003 r. od 47 tygodnia).

Tabela 2

Hurtowe ceny importowanych pomidorów na WGRO S.A. w Poznaniu w latach 2003-2004 w zł/kg – ujęcie miesięczne

Okres	Rok 2003			Rok 2004			Relacja śr. 2004/2003 x 100%
	min	śred.	max	min	śred.	max	
I	4,72	5,01	5,29	4,93	5,62	6,31	112,18
II	5,39	5,72	6,05	5,36	5,89	6,43	102,97
III	6,50	6,77	7,05	7,25	7,59	7,93	112,11
IV	7,17	7,88	8,61	7,19	7,46	7,73	94,67
V	5,40	5,90	6,40	3,73	3,87	4,02	74,87
VI	-	-	-	3,08	3,16	3,24	-
VII	-	-	-	2,43	2,51	2,58	-
VIII	-	-	-	1,90	2,09	2,28	-
IX	-	-	-	-	-	-	-
X	-	-	-	4,00	4,10	4,20	-
XI	4,95	5,24	5,52	4,14	4,38	4,62	83,59
XII	5,52	5,84	6,16	5,84	6,66	7,48	114,04
Średnia roczna	5,66	6,05	6,44	4,53	4,85	5,17	80,17

Źródło: Dane Działu Marketingu WGRO S.A. w Poznaniu.

Na szczególną uwagę zasługuje, bardzo istotne w stosunku do roku poprzedniego, obniżenie minimalnych poziomów cenowych przy których import utrzymywał się na naszym rynku, który w lipcu spadł nawet do poziomu 2,09 zł. Obniżył się również o 1,14 zł/kg minimalny poziom cenowy wejścia importu na nasz rynek w okresie jesiennym. Średnia cena roczna pomidorów z importu obniżyła się o prawie 20%, co jest przede wszystkim wynikiem niższego poziomu notowań w czasie, w którym już nie obowiązywały bariery graniczne. W okresach, w których występuje brak dostaw pomidorów ze źródeł krajowych, wpływ likwidacji ceł na obniżkę cen będzie niewielki. Oznacza to, że beneficjentami zmian celnych w tym wypadku będą importerzy. Wpływ zwiększonego importu na polski rynek obrazują dane cenowe zawarte w tabeli 3.

Zmiany poziomu notowań cenowych pomidorów spod osłon na WGRO S.A.

Pod wpływem dostaw tańszych pomidorów z importu na WGRO S.A. nastąpiły istotne, przewidywane wcześniej, zmiany w rozkładzie notowań poziomu dostaw w czasie. Nastąpił spadek notowań w okresie o największej w przeszłości

ochronie naszego rynku, czyli w okresie wiosennym oraz ich wzrost w okresie dotychczas najniższych notowań w miesiącach letnich. Tradycyjnie, ceny pomidorów w miesiącach letnich na rynku krajowym są bardzo niskie

Tabela 3

Średnie miesięczne hurtowe ceny pomidorów spod osłon na WGRO S.A. w Poznaniu w zależności od miesiąca pojawienia się na rynku w latach 2001-2004 w zł/kg

Miesiące	Lata				Relacje średnich cen x 100%		
	2001	2002	2003	2004	2004/2001	2004/2002	2004/2003
IV	7,89	10,24	8,92	8,38	106,21	81,84	93,95
V	5,79	5,24	4,81	4,13	71,33	78,82	85,86
VI	3,64	3,35	3,83	2,94	80,77	87,76	76,76
VII	2,30	2,14	1,99	2,19	95,22	102,34	110,05
VIII	1,72	1,12	0,99	1,33	77,33	118,75	134,34
IX	2,14	1,70	2,16	1,88	87,85	110,60	87,04
X	2,70	2,69	2,50	2,24	82,96	83,27	89,60
XI	3,30	2,80	4,14	3,48	105,40	124,28	84,06
XII	3,98	3,24	3,61	4,09	102,76	126,23	113,30
IV-VI	5,77	6,28	5,85	5,15	89,25	82,14	88,03
VII-VIII	2,01	1,63	1,49	1,76	87,56	107,98	118,12
IV-IX	3,92	3,97	3,79	3,48	88,78	87,65	91,82
IV-X	3,74	3,78	3,60	3,30	88,24	87,30	91,67
IV-XI	3,69	3,65	3,67	3,32	89,97	90,95	90,46
IV-XII	3,72	3,61	3,66	3,40	91,40	94,10	92,90
V-XI	3,08	2,71	2,92	2,60	84,42	95,92	89,04
V-XII	3,20	2,77	3,00	2,79	87,19	100,72	93,00
VI-XI	2,63	2,29	2,60	2,35	89,35	102,62	90,38
I-XII	4,50	4,71	4,35	4,43	98,44	94,06	97,79

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych WGRO S.A. w Poznaniu.

Analiza danych cenowych w 2001-2004 roku w różnych układach czasowych wskazuje, że poziom notowań w roku 2004 był najniższy, a najgłębsze spadki cen odnotowano w miesiącach maju i czerwcu zaraz po wejściu do UE. Stanowi to podstawę do ostrożnego prognozowania zmian rozwoju sytuacji cenowej na polskim rynku w najbliższych latach, polegających na obniżeniu dotychczasowego poziomu notowań oraz istotnych zmian poziomu cen w czasie.

Duże znaczenie dla złagodzenia spadkowych tendencji cenowych w 2004 r. na hurtowym rynku pomidorów spod osłon miało kilkutygodniowe opóźnienie

konkurencyjnych dostaw pomidorów z upraw polowych, szczególnie przy palikach. Oznacza to, że obniżka cen w tym roku mogłaby być jeszcze większa (tabela 4).

Tabela 4

Średnie tygodniowe hurtowe ceny pomidorów z upraw polowych na WGRO S.A w Poznaniu w latach 2002-2004 w zł/kg

Tygodnie	Lata			Relacje średnich cen	
	2002	2003	2004	2004/2002 x 100%	2004/2003 x 100%
29	1,14	-	-	-	-
30	0,89	-	-	-	-
31	0,85	0,73	-	-	-
32	0,77	0,94	1,20	155,84	127,66
33	0,65	0,56	1,10	169,23	196,43
34	0,81	0,83	0,81	100,00	97,59
35	0,63	1,03	0,68	107,94	66,02
36	0,57	0,79	0,80	140,35	101,27
37	0,57	0,63	0,81	142,11	122,73
38	0,58	1,03	0,79	136,21	76,70
39	0,63	0,80	0,96	152,38	120,00
40	1,40	0,80	0,86	61,43	107,50
41	0,95	0,73	0,80	84,21	109,60
42	0,95	0,75	0,80	78,95	106,67
Srednia cena w okresie dostaw	0,81	0,80	0,87	98,77	108,75

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych WGRO S.A.

Należy się liczyć z tym, że zapoczątkowane w 2004 roku zmiany poziomu notowań cenowych w czasie w istotny sposób wpłyną na sezonowość kształtowania się cen na rynku polskim, co jest zgodne z istniejącymi na globalnych rynkach trendami [Trzęsowski 2004].

W tabeli 5 przedstawiono wskaźniki sezonowości wyliczone na podstawie średnich cen z ostatnich 8 lat. Wynika z nich jednoznacznie, że dotychczas dla polskich dostawców najbardziej atrakcyjnymi cenowo były miesiące marzec, kwiecień, maj oraz listopad i grudzień. Jednak ze względu na mniejszą podaż w marcu i grudniu znaczenie tych miesięcy w ogólnych dochodach jest mniejsze.

W nadchodzących latach należy liczyć się z istotną modyfikacją wskaźników sezonowości. Wynika to z zapoczątkowanego już stopniowego wyrównywania się cen w poszczególnych miesiącach, czyli spadku cen najwyższych i wzrostu najniższych. Proces ten powinien skłaniać polskich producentów do opóźnienia terminu rozpoczęcia produkcji, ale może on być w naszych warunkach różny ze względu na realizowane kontrakty, szczególnie na eksport i do dużych sieci handlowych.

Tabela 5

Wskaźnik sezonowości cen pomidorów spod osłon na WDRO S.A.
w latach 1997-2004

Miesiąc	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Średnie jedno- mienne	Wsk. sezono- wości %	Przeciętne od- chylenie śred- niej miesięcz- nej od śred- niej rocznej w 2004
Styczeń*	3,85	4,99	5,87	4,96	6,02	6,49	4,89	5,62	5,34	124,90%	135,48%
Luty*	3,70	4,42	5,08	5,55	4,80	6,85	5,72	5,89	5,25	122,91%	141,99%
Marzec*	5,00	6,80	4,94	7,70	6,04	10,09	6,77	7,59	6,87	160,71%	182,97%
Kwiecień	7,02	8,53	7,76	9,83	7,89	10,24	8,94	8,38	8,57	200,67%	202,01%
Maj	5,67	6,46	6,04	6,42	5,79	5,24	4,81	4,13	5,57	130,37%	99,56%
Czerwiec	4,05	3,80	4,13	3,79	3,64	3,35	3,83	2,94	3,69	86,40%	70,87%
Lipiec	2,90	2,17	2,59	2,49	2,34	2,09	1,99	2,19	2,35	54,89%	52,79%
Sierpień	2,10	1,09	1,59	1,42	1,70	1,12	0,99	1,35	1,42	33,24%	32,54%
Wrzesień	2,40	1,47	1,67	2,44	2,14	1,70	2,16	1,88	1,98	46,40%	45,32%
Październik	2,94	2,40	3,08	2,17	2,70	2,69	2,5	2,24	2,59	60,62%	54,00%
Listopad	3,44	3,62	3,59	4,50	3,30	2,80	4,14	3,48	3,61	84,46%	83,89%
Grudzień	3,72	4,91	3,47	5,23	3,98	3,24	3,61	4,09	4,03	94,35%	98,59%
RAZEM	x	x	x	x	x	x	x	x	51,27	1200,00	1200,00%

* dane dotyczą pomidorów z importu.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Działu Marketingu WGRO S.A.

Spadek cen hurtowych pomidorów spod osłon w Polsce

Jedną z cech charakterystycznych zglobalizowanych rynków jest tendencja do relatywnego tania produktów ogrodniczych. Zjawisko to jest również widoczne na hurtowym rynku pomidorów spod osłon w Polsce (tabela 6).

Tabela 6

Nominalne i realne ceny pomidorów spod osłon na WGRO S.A.
w Poznaniu w latach 1997-2004 w zł/kg (ceny z 1997=100%)

Ceny	Lata							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Nominalne	3,67	3,64	3,73	4,21	3,67	3,60	3,86	3,69
Realne**	3,67	3,26	3,11	3,19	2,63	2,56	2,70	2,47

* ceny nominalne – średnie ceny bieżące.

** ceny realne – średnia cena danego roku po uwzględnieniu skutków inflacji, rok 1997 przyjęto jako bazy.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych WGRO S.A.

Roczne ceny uzyskiwane przez dostawców na WGRO S.A. w Poznaniu w latach 1997-2004, wskazują na stosunkowo dużą stabilność w przypadku cen nominalnym przy bardzo wyraźnej tendencji spadkowej w cenach realnych (tabela 6). W prezentowanym okresie 8 lat średnie nominalne ceny roczne, z jednym wyjątkiem 2000 r., nie wykazywały dużych odchyżeń i mieściły się w bardzo wąskim przedziale od 3,67-3,86 zł/kg, - ze średnią ceną za okres 7 lat 3,69 zł/kg. Biorąc pod uwagę również 2000 r., o najwyższym poziomie średniej rocznej 4,21 zł/kg, średnia z całego okresu rośnie do poziomu 3,76 zł/kg. W prezentowanym okresie przeciętny uczestnik rynku mógł liczyć na cenę pomidorów w granicach 3,70 zł za kg.

Znacznie gorzej kształtował się poziom cen realnych, obliczonych na bazie stałych cen z 1997, w oparciu o roczne stopy inflacji publikowane przez GUS. Analiza cen realnych wskazuje na wyraźne występowanie dwóch załamań poziomu cen realnych w roku 1998 i 2001 oraz dwóch okresów o stosunkowo ustabilizowanym poziomie. Pierwszy obejmuje lata 1998-2000, w którym w 1998 roku ceny realne spadły w stosunku do 1997 o 11,17% i ustabilizowały się w bardzo wąskim przedziale 3,11-3,26 zł/kg (średnio 3,19 zł/kg). Oznacza to, wzrost cen nominalnych w znacznym stopniu rekompensował skutki stosunkowo znacznej inflacji na poziomie zbliżonym do realnych cen z 1998.

Drugi okres obejmuje lata 2001-2004, w którym po załamaniu się poziomu cen realnych w 2001 roku, w stosunku do notowań z 2000 r. o 17,55%, nastąpiła stabilizacja cen w przedziale 2,47-2,70 zł/kg (średnia 2,59 zł/kg). Średnia cena realna w latach 1997-2004 wyniosła 2,95 zł/kg i była niższa od średniej nominalnej z tego okresu (3,75 zł/kg) o 21,33%. Rok 2003 był jedynym w całym prezentowanym okresie, w którym wzrost cen nominalnych był większy od stopy inflacji. W tym roku ponad 7,2% wzrost cen, przy inflacji 1,7%, przyczynił się do 5,5 procentowego wzrostu notowań w ujęciu realnym. Z kolei odnotowany w 2004 roku spadek cen nominalnych przy stosunkowo wysokiej 4,4% inflacji sprawił, że realne ceny obniżyły się aż o 8,85%.

Generalnie zaprezentowane dane potwierdzają występowanie na polskim rynku zjawiska relatywnego tania pomidorów co zmusza do stałej troski o obniżkę kosztów produkcji i wzrost wydajności pracy.

4. Podsumowanie

Produkcja pomidorów pod osłonami należy do tych działów produkcji ogrodniczej, w którym najwcześniej uwidoczniły się skutki włączenia się Polski we wspólny globalny rynek. Pełniejsza analiza funkcjonowania rynku pomidorów spod osłon w ramach wspólnego rynku UE możliwa będzie po dłuższym czasie. Zarysowujące się w okresie pierwszych ośmiu miesięcy tendencje potwierdzają wcześniejsze prognozy dotyczące rozwoju sytuacji na tym rynku. Dotyczyło to

przede wszystkim spadku poziomu cen oraz większego wyrównywania cen pomidorów w czasie, wydłużenia okresu podaży na naszym rynku pomidorów z importu, wzrostu aktywności oraz umocnienia się pozycji polskich producentów na rynkach zewnętrznych. Coraz powszechniejsza jest świadomość zewnętrznych uwarunkowań i ich wpływu na nasz rynek oraz konieczność aktywnego włączania się w procesy globalizacji. Skutkiem tego jest zrozumienie konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów transakcyjnych i koncentracji podaży [Tarant 2004, Czyżewski 2004]. Trwałe i silne związki ze wspólnym rynkiem dają szanse uzyskiwania korzystniejszych niż na rynkach krajowych cen pod warunkiem spełnienia określonych wymogów szczególnie w zakresie bezpieczeństwa dla zdrowia konsumentów i ciągłości dostaw dużych wyrównanych partii produktów [Jakobs 2003].

LITERATURA

1. Bemelmans H. (2004): Europejski rynek pomidorów. [w:] Materiały z IV międzynarodowej konferencji: „Nowoczesny marketing warzyw szklarniowych”. *Hasło Ogrodnicze* Nr 10, s. 7-8.
2. Czyżewski B. (2004): Kategoria kosztów transakcyjnych w ekonomii rolnej. *Roczniki Naukowe SERiA*. Tom VI. Zeszyt 3. Warszawa – Poznań – Puławy, s. 58-65.
3. The Central Bureau of Statistics (2005): Mehr Tomaten, weniger anderes Gemuse aus Gewachshausern. *Obst & Gemuse* Nr 1, Bonn, s. 14.
4. Jacobs T. (2003): Marketing warzyw szklarniowych – wybrane zagadnienia. [w:] *Nowoczesny marketing warzyw szklarniowych*. *Hasło Ogrodnicze* Nr 10, s. 1-2.
5. Mierwiński J. (2004): Powierzchnia upraw ogrodniczych pod osłonami. *Hasło Ogrodnicze* Nr 2, s. 38-39.
6. Tarant Sz. (2004): Marketing w gospodarstwach produkujących warzywa (na przykładzie powiatu pleszewskiego). *Roczniki Naukowe SERiA*. Tom VI. Zeszyt 1. Warszawa – Poznań – Puławy, s. 224-229.
7. Trzęsowski M. (2004): Główne kierunki zmian rynkowych w sektorze owoców i warzyw w Polsce. *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego* Nr 4, Poznań, s. 149-157.
8. Trzęsowski M. (2004): Ceny na hurtowym rynku pomidorów i ogórków spod osłon. *Materiałach z IV Międzynarodowej Konferencji: „Nowoczesny marketing warzyw szklarniowych”*. *Hasło Ogrodnicze* Nr 10, s. 1-5.

MICHAŁ TRZĘSOWSKI

**RYNEK POMIDORÓW SPOD OSŁON W POLSCE PO WEJŚCIU
DO UNII EUROPEJSKIEJ**

STRESZCZENIE

Rynek pomidorów spod osłon należy do tych sektorów rynku produktów ogrodniczych, na którym ze względu na jego powiązania zewnętrzne oraz likwidację istniejącej dotychczas silnej ochrony, najwcześniej ujawniły się skutki wejścia Polski do Unii Europejskiej. Wejście do wspólnego rynku w istotny sposób wpłynęło na szersze otwarcie polskiego rynku dla konkurencyjnych dostaw pomidorów ze starych krajów Unii. Nastąpiło znaczne wydłużeniu okresów ich podaży oraz istotnemu obniżeniu uległy ceny pomidorów spod osłon, szczególnie w miesiącach wiosennych. Z kolei otwarcie na rynku unijne stworzyło szanse korzystnego cenowo eksportu polskich pomidorów w miesiącach letnich i jesiennych, po spełnieniu określonych przez odbiorców warunków w zakresie jakości oraz wielkości i ciągłości dostaw. Wpłynęło to w istotny sposób na zmianę dotychczasowej geograficznej struktury dostaw. Zmiany te wymuszają określone procesy dostosowawcze w Polsce, a w szczególności w zakresie przesunięcia terminu pierwszych dostaw na rynek oraz poprawy ich logistyki.

MICHAŁ TRZĘSOWSKI

**MARKET OF TOMATOES CULTIVATED UNDER COVERS AFTER POLANDS
ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION**

SUMMARY

Market of tomatoes, cultivated under covers, belongs to these sectors of Polish market of horticulture products, where the earliest ones effects of Poland accession to be UE, because of its external links and suppressing of, till now, strong protection instruments where among the earliest ones, are visible. Accession to the common market had crucial influence to the wider opening of Polish market to the competitive supply of tomatoes from old countries of European Union, what reflected in substantial elongation of periods of their supply to the market and significant price correction down, especially in spring months. The opening to the common market made a chance of profitable, in terms of pricing, location there Polish tomatoes in summer and autumn months, where the requirements set by buyers in terms of quality, size and continuity of supply were fulfilled what in significant way will influence change in existing so far geographical structure of supply. Undergoing mentioned changes force certain adaptation processes in Poland, especially considering movement in time of the beginning of supply of tomatoes to the market and improvement of their logistics.